

INTERNETDA FOYDALI MANBALARIDAN BILIM OLISHNING ILMIY TAHLILI

Raxmatullayeva Zaxro Tolqinovna

Chilonzor tuman 2- son politexnikumi. Informatika va AT fani o'qituvchisi

Elektron pochta: ZahroRahmatullaeva@gmail.com

Tel; 884148811

Annotatsiya: Ushbu maqola Internetning bilim olish va axborot almashish sohasidagi imkoniyatlari va muammolarini chuqur tahlil qiladi. Internetdagi turli ta'lim resurslari (onlayn kurslar, ochiq ta'lim resurslari, ilmiy kutubxonalar, virtual laboratoriyalar, ta'limiy o'yinlar va ilovalar), ularning xususiyatlari va samaradorligi ko'rib chiqiladi. Axborotning ishonchliligi, filtrlash, plagiat, raqamli tengsizlik, diqqatni jamlash muammolari, shuningdek, ularni bartaraf etish yo'llari batafsil muhokama qilinadi. Bundan tashqari, adaptiv ta'lim, mikrota'lim, virtual reallik, blokcheyn kabi kelajakdagi rivojlanish tendensiyalari va ularning ta'limga ta'siri o'rganiladi. Maqola Internetdan oqilona va samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Internet, bilim olish, onlayn ta'lim, ta'lim resurslari, axborotning ishonchliligi, filtrlash, plagiat, raqamli tengsizlik, diqqatni jamlash, ochiq ta'lim resurslari, MOOC, ilmiy kutubxonalar, ma'lumotlar bazalari, adaptiv ta'lim, mikrota'lim, virtual reallik, blokcheyn, raqamli savodxonlik.

Kirish

XXI asrda Internet bilim olish, ko'nikmalarni rivojlantirish va hayot davomida o'rganish uchun beqiyos imkoniyatlar yaratdi. Uning qulayligi, arzonligi, turli mavzular bo'yicha resurslarning mavjudligi va interaktivligi ta'lim oluvchilar uchun yangi eshiklarni ochdi. Ta'lim maskanlari geografik chegaralarni buzib,

jahon miqyosida bilim olish imkonini berdi. Biroq, bu yangi imkoniyatlar bilan birga, bir qator muammolar ham yuzaga keldi. Axborotning ishonchliligi, filtrlash, plagiat, raqamli tengsizlik, diqqatni jamlash qiyinligi kabi omillar onlayn ta'limning samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, Internetdan foydali manba sifatida oqilona foydalanish, mavjud muammolarni bartaraf etish va kelajakdagi rivojlanish tendensiyalarini o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

1. Internetdagi ta'lim resurslarining xilma-xilligi va ularning xususiyatlari

Internet bilim olish uchun mo'ljallangan ko'plab resurslarni taqdim etadi:

- **Ochiq onlayn kurslar (MOOC):** Coursera, edX, Udacity, FutureLearn, Khan Academy kabi platformalar dunyoning yetakchi universitetlari va kompaniyalari tomonidan taqdim etiladigan keng ko'lamli bepul va pullik kurslarni taklif etadi. MOOC'lar video ma'ruzalar, interaktiv topshiriqlar, forumlar, testlar va sertifikatlar bilan ta'minlanadi.
- **Ochiq ta'lim resurslari (OER):** OER'lar – bu bepul va ochiq litsenziya ostida tarqatiladigan ta'lim materiallari (darsliklar, ma'ruzalar, video materiallar, o'quv qo'llanmalari, interaktiv simulyatsiyalar). OER Commons, MIT OpenCourseWare, OpenStax kabi platformalar OER'larni topish va ulardan foydalanish imkoniyatini beradi.
- **Ilmiy kutubxonalar va ma'lumotlar bazalari:** JSTOR, PubMed, IEEE Xplore, ScienceDirect, SpringerLink kabi platformalar ilmiy maqolalar, kitoblar, konferensiya materiallari va boshqa ilmiy ma'lumotlarni taqdim etadi. Ular tadqiqotchilar uchun muhim manba hisoblanadi.

- **Virtual laboratoriyalar:** Virtual laboratoriyalar tabiiy fanlar, muhandislik va tibbiyot sohalarida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish uchun real laboratoriya muhitini simulyatsiya qiladi. PhET Interactive Simulations, ChemCollective, Virtual Labs IIT Delhi kabi platformalar virtual laboratoriya tajribalarini o'tkazish imkonini beradi.
- **Ta'limiy o'yinlar va ilovalar:** Duolingo, Khan Academy Kids, Prodigy Math kabi ilovalar ta'lim jarayonini qiziqarli va interaktiv usulda olib borishga yordam beradi.
- **Onlayn lug'atlar va ensiklopediyalar:** Wikipedia, Wiktionary, Merriam-Webster kabi onlayn lug'atlar va ensiklopediyalar tezkor ma'lumot olish uchun qulay vosita hisoblanadi.

2. Onlayn ta'limning pedagogik asoslari va o'qitish usullari

Onlayn ta'limning pedagogik asoslari quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- **Konstruktivizm:** Bilim olish faol jarayon bo'lib, ta'lim oluvchilar o'z bilimlarini o'zlari quradilar.
- **Bog'lanish (Connectivism):** Bilim olish turli manbalar, odamlar va texnologiyalar o'rtasidagi aloqalar orqali sodir bo'ladi.
- **O'z-o'zini boshqarish (Self-regulation):** Ta'lim oluvchilar o'z o'rganish maqsadlarini belgilaydi, jarayonni rejalashtiradi va baholaydi.
- **Hamkorlik (Collaboration):** Boshqalar bilan birgalikda ishlash bilim olish jarayonini boyitadi.

Onlayn ta'limda qo'llaniladigan o'qitish usullari:

- **Video ma'ruzalar:** Mavzularni tushuntirish uchun qisqa va aniq video ma'ruzalar.

- **Интерактив topshiriqlar:** Topshiriqlar, viktorinalar, simulyatsiyalar orqali faol o'rganish.
- **Forumlar va munozaralar:** Boshqalar bilan fikr almashish va hamkorlikda ishlash.
- **Loyihalar asosida o'qitish:** Real muammolarni hal qilish uchun loyihalar tayyorlash.
- **Individual yondashuv:** Har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim dasturlari.

3. Internetda bilim olishning afzalliklari va kamchiliklari: Chuqur tahlil

Afzalliklari:

- **Qulaylik va moslashuvchanlik:** O'quvchilar o'z vaqtlariga va tezligiga mos ravishda o'qishlari mumkin.
- **Arzonligi:** Ko'plab onlayn kurslar bepul yoki an'anaviy ta'limdan arzonroq.
- **Turli mavzular:** Internetda deyarli har qanday mavzu bo'yicha ta'lim olish imkoniyati mavjud.
- **Global hamjamiyat:** Dunyoning turli burchaklaridan bo'lgan odamlar bilan hamkorlik qilish imkoniyati.
- **Ko'nikmalarni rivojlantirish:** Yangi ko'nikmalarni o'rganish va ish topish imkoniyatini oshirish.

Kamchiliklari:

- **Axborotning ishonchsizligi:** Soxta yangiliklar, dezinformatsiya va noto'g'ri ma'lumotlar.
- **Filtrlash pufagi:** Algoritmlar foydalanuvchi e'tiqodlariga mos keladigan ma'lumotlarni ustun qo'yadi, bu esa qarashlarning torayishiga olib keladi.

- **Plagiat:** Internetdan olingan ma'lumotlardan noto'g'ri foydalanish.
- **Raqamli tengsizlik:** Internetga kirish imkoniyati bo'lmagan odamlar uchun ta'lim olish imkoniyatlari cheklangan.
- **Diqqatni jamlash qiyinligi:** Internetdagi chalg'ituvchi omillar bilim olish jarayoniga xalaqit berishi mumkin.
- **Ijtimoiy aloqalarning yetishmasligi:** An'anaviy ta'limga nisbatan ijtimoiy aloqalar kamroq.
- **Motivatsiyani saqlash qiyinligi:** Mustaqil o'rganish motivatsiyani talab qiladi.

4. Internetda bilim olish bilan bog'liq muammolarni hal etish yo'llari: Amaliy tavsiyalar

- **Axborot savodxonligini oshirish:**
 - Manbalarning muallifini, maqsadini va ishonchliligini tekshiring.
 - Faktlarni tekshirish (fact-checking) saytlaridan foydalaning.
 - Turli nuqtai nazarlarni qidiring.
- **Filtrlash pufagidan qochish:**
 - Shaxsiy qidiruvni o'chiring.
 - Turli xil manbalardan ma'lumot oling.
 - Ijtimoiy media algoritmlarining ta'sirini cheklang.
- **Plagiatdan saqlanig:**
 - Manbalarni to'g'ri ko'rsating.
 - O'z so'zlaringiz bilan yozing.
 - Plagiatni aniqlaydigan dasturlardan foydalaning.
- **Raqamli tengsizlikni kamaytiring:**
 - Jamoat kutubxonalari va ta'lim markazlaridan foydalaning.

- Internetga kirish imkoniyati bo'lmaganlarga yordam bering.
- Raqamli savodxonlik dasturlarida qatnashing.
- **Diqqatni jamlashni yaxshilang:**
 - Internetdan foydalanish uchun vaqt ajrating.
 - Chalg'ituvchi ilovalarni o'chiring.
 - Diqqatni jamlashga yordam beradigan texnikalardan foydalaning (Pomodoro texnikasi).

5. Kelajakdagi rivojlanish tendensiyalari va ularning ta'limga ta'siri

- **Adaptiv ta'lim:** Sun'iy intellekt (SI) yordamida har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim dasturlari yaratiladi.
- **Mikrota'lim:** Qisqa va aniq darslar orqali bilim olish, bu esa diqqatni jamlashni osonlashtiradi.
- **Virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR):** Ta'lim mazmunini interaktiv va immersiv qilish, bu esa o'rganishni yanada qiziqarli qiladi.
- **Blokcheyn:** Ta'lim diplomlarining ishonchliligi va xavfsizligini ta'minlash, bu esa ish beruvchilar uchun ishonchni oshiradi.
- **Gamifikatsiya:** O'yin elementlarini ta'lim jarayoniga kiritish, bu esa motivatsiyani oshiradi va o'rganishni qiziqarli qiladi.

Xulosa

Internet bilim olish uchun ulkan va doimiy o'sib borayotgan resurs hisoblanadi. Uning qulayligi, arzonligi va turli xil imkoniyatlari ta'lim oluvchilar uchun beqiyos afzalliklarni taqdim etadi. Biroq, uning muammolarini hal etish, masalan, axborotning ishonchliligi, filtrlash, plagiat va raqamli tengsizlik, samarali va oqilona foydalanishni ta'minlash uchun muhimdir. Kelajakdagi texnologiyalar, jumladan, sun'iy intellekt, virtual reallik va blokcheyn, onlayn ta'limni yanada

shaxsiylashtirish, immersiv qilish va ishonchli qilish imkoniyatiga ega. Internetdan oqilona foydalanish va kelajakdagi tendensiyalarga tayyor bo'lish orqali biz barcha uchun ochiq va samarali ta'lim tizimini yaratishga intilishimiz kerak.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Bates, A. W. (2019). Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Tony Bates Associates Ltd.
2. Downes, S. (2017). Open Educational Resources: Prior Learning Assessment and Recognition. UNESCO Institute of Lifelong Learning.
3. Wiley, D. (2017). Defining OER. OpenContent.
4. Anderson, T. (2008). Towards a theory of online learning. In T. Anderson & F. Elloumi (Eds.), Theory and practice of online learning. Athabasca University Press.
5. Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2(1).
6. Zucker, A. A., & Light, D. (2009). Laptop programs for